

Prekenverkstedet

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

Fastelavnssøndag – 27. februar 2022

Evangelietekst: Luk 18,31-34

Lesetekst I: Jes 52,13-15

Lesetekst II: 1 Tim 2,1-6a

Å gjøre seg reiseklar

Det er vanskelig å forklare hva fastetiden er uten å gripe til reisemetaforer: Vi drar opp til Jerusalem, «til frelserens kors og pine» som det heter i salmen. Og vi vandrer i førti dager gjennom ørkenen, stillhetens, de lange tankenes og prøvelsens sted. (Søk gjerne på ordet «førti» i bibelsøk på bibel.no – fastetidens lengde er ikke tilfeldig!)

Fra gammelt av ble de tre søndagene før faste regnet som «forfaste». Peter Halldorf skriver i boka «Hellig år» at denne tradisjonen går tilbake til 500-tallet. I forfasten, inkludert på fastelavnssøndag, er det tid for å gjøre seg reiseklar og planlegge fastetidens reise.

Hva betyr det i praksis? Det kan bety å tenke gjennom hva man vil ha MINDRE av i fastetiden, og hva man vil ha MER av. Mindre tid til sosiale medier og andre tidstyver, og mer tid til å søke Jesus Kristus og innta åndelig føde som gir skikkelig næring til troen? Mindre snop og luksusmat og mer givertjeneste?

Å gjøre seg reiseklar kan også bety å ta en bestemmelse om å bruke fastetiden til å ta tak i noen ting i livet som ikke er som de skulle. I relasjon til mennesker: Ta den samtalen man vet er nødvendig, rekke ut en hånd, innrømme feil, søke hjelp. I relasjon til Gud: Gå til skrifte, motta syndenes forlatelse, be om kraft til nytt liv.

I folkelig tradisjon er dagene rundt fastelavn karnevalstid, og Britt Arnhild Wigum Lindland gjør et fint poeng ut av karnevalsmaskene:

«Vi bruker masker til å skjule oss. Å ta av seg masken etter at karnevalstiden er over kan være et flott symbol på at vi ønsker å åpne livet vårt. Åpne det for Gud og for medmennesker.» (Sitert fra boka «40 dager – fra karneval til oppstandelse»)

Og fremfor alt: Nå gjelder det å feste blikket på Jesus.

Helt etter manus

Så til dagens tekst. Biskop Olav Skjevesland kalte Det gamle testamentet for en dreiebok – et manus, altså – som Jesus måtte «gi liv og blod til». (Fra boka «Det levende vannet»). En rekke profetord og andre tekster fra Det gamle testamentet beskriver hva som skal skje, og gjennom

Jesu liv, død og oppstandelse, og evangeliets ferd ut i verden, oppfylles dette. «Alt det profetene har skrevet om Menneskesønnen, skal gå i oppfyllelse,» sier Jesus i vår prekente tekst.

Vi som «har sett filmen»; som kjenner evangeliet om Jesus, kan gå tilbake til Det gamle testamentet og bli slått av hvor mange konkrete ting som var forutsagt. Over 300, sier flere som har telt! (Se f.eks episode 2 av den gode serien YouthAlpha på YouTube.) Men det var «ingen som satt klar med en liste på 300 punkter som Messias måtte oppfylle» (Olav Brennsæter, itro.no) da Jesus trådte inn på historiens scene. Jøder flest på Jesu tid ventet på en politisk Messias. Derfor var det ikke bare emosjonelt vanskelig for disiplene å ta inn over seg at Jesus skulle lide og dø; det krevde et paradigmeskifte i hodene deres.

Når jeg leser reaksjonen deres, spør jeg meg selv om det er ting i Guds ord som vi mangler evnen til å ta inn over oss fordi vi er barn av vår tid.

Menneskesønnen og Herrens lidende tjener

Jesus skulle både lide og seire, både fornedres og opphøyes. At han stadig refererte til seg selv som «Menneskesønnen», er en henvisning til Dan 7,13-14. Daniel forteller at han fikk se «en som var lik en menneskesønn». Denne skikkelsen kommer som sendt fra himmelen, både bokstavelig (han kommer «med himmelens skyer») og i overført betydning – han er gode nyheter til hardt prøvede mennesker. Menneskesønnen kontrasteres med en rekke monstrøse dyreskikkelser som tidligere har hatt makt på jorda. De har brakt ødeleggelse og frykt – han representerer retten (jfr v 9-10). Han har et menneskelig ansikt – ikke i motsetning til å være guddommelig, men i motsetning til de umenneskelige beistene uten menneskelig medfølelse. Deres makt tar før eller siden slutt. Menneskesønnens makt er evig.

Slik er Jesus! Samtidig som han frimodig fremsetter seg selv som denne frelserhelten, tar Jesus frivillig på seg rollen som Herrens lidende tjener som i vårt sted skulle ofre seg selv (Jes 52,13-53,12). Det mest kjente verset fra denne lange passasjen er 53,5:

Men han ble såret for våre lovbrudd,

knust for våre synder.

Straffen lå på ham, vi fikk fred,

ved hans sår ble vi helbredet.

Her kommer «det salige byttet» som Luther snakket om (selv om formuleringen ikke opprinnelig var hans), tydelig frem. Det gjør det også i flere andre formuleringer i passasjen:

Min rettferdige tjener

skal gjøre de mange rettferdige,

han har båret deres skyld. (53,11b)

De som leser Israelsmisjonens blad, FØRST, har kanskje lagt merke til for flere jøder som kommer til tro på Jesus som Messias, har nettopp Jesaja 53 vært sentralt i prosessen: Det passer bare FOR godt på Jesus til å være tilfeldig.

En interessant sideopplysning: Olav Skjevesland skriver også at i Targum, de tidlige arameiske oversettelsene (eller egentlig parafraseringene) av det vi kaller Det gamle testamentet,

omtolkes og bortforklares det anstøtelige i Jes 53. Lidelsen og ydmykelsen forsvinner rett og slett på veien fra hebraisk til arameisk. Dette viser hvor brysomt innholdet var for rabbinerne

Han ga seg selv som løsepenge

Flere bibeltekster kaster lys over «det salige byttet». Frem til den siste tekstrekkereformen var det for eksempel slik at når Luk 18 var pretekst, stoppet man ikke med disiplenes manglende forståelse, men leste videre, om den blinde mannen i Jeriko som ble helbredet, han som hos Markus heter Bartimeus. Knut Grønvik skriver følgende: «De byttet skjebne, de to. Og slik vil Jesus bytte med oss alle.» (Fra «Søndagspostill»)

Leseteksten fra 1 Tim beveger seg i samme landskap når den sier at Jesus «ga seg selv som løsepenge for alle.» Fortsatt er det én som tar støyten, mens andre går fri. Likevel åpner det seg her en litt annerledes vifte av betydninger:

I Jes 53 finner vi en Gud som lar straffen ramme ham som teksten bare kaller «han». (6b og 10a) Hans liv blir gitt som skyldoffer (10a). Problemet som ligger til grunn og som trengte en løsning, var altså at menneskene hadde brutt Loven. Synd er en alvorlig sak - Gud tåler ikke synd; synd utløser straff og behov for soning nærmest som en naturlovsmessighet. Men menneskene kan søke tilflukt under korset. På en illustrasjon fra min barndom gjør de nettopp det, helt bokstavelig. Guds straffende vredespiler rammer da korset – Jesus – ikke menneskene.

Løsepenger ble på sin side betalt når dødsdømte og slaver ble kjøpt fri. I dette bildet er det ufriheten som er hovedproblemet. Mennesket har havnet i et skikkelig uføre, uforskyldt eller selvforskyldt. Mennesket er fanget, og kidnapperen/den som holder mennesket fanget, krever løsepenge for å sette det fri.

I Jesaja-boka finner vi dette motivet flere steder, f.eks i den messianske teksten Jes 11. Herren skal rekke hånden ut for å kjøpe fri resten av folket sitt fra fremmede land, hvor de befinner seg. Og i Jes 49 blir Guds inderlige medfølelse for sitt folk tydelig:

*Så sier Herren, Den hellige,
som løser Israel ut,
til ham som er foraktet, forkastet av folkeslag,
slave under herskere...*

I Rom 7 er Paulus frustrert over slaveriet under synden, og i Gal 4 nevner han flere ting man kan være slave under: grunnkreftene i verden, lovisk religiøsitet, og guder som ikke er virkelige guder. Men Gud sendte Jesus for å kjøpe oss fri. 2 Pet 2,19 sier forresten kort og godt at «Det en ligger under for, er en også slave av.»

Kari Vinje, forfatteren bak Kamilla og tyven-bøkene og mange andre, bruker løsepenge-motivet i «Den usynlige vennen» for å forklare barn hvorfor Jesus måtte dø: Menneskene lot seg lure. For sent oppdaget de at de var fanget i djevelens felle. Der var de redningsløst fortapt. Hvor mye penger som må til for å kjøpe dem fri? Å nei, svære hauger med pengesekker er ikke nok. Bare én ting duger: Jesu blod.

Kanskje denne forklaringen var lettere å gi til barn enn bildet av en Gud som trengte å straffe noen for synden før han kunne glemme den?

C.S. Lewis bruker samme motiv i sin fantastiske Narnia-serie: Edmund, en av de fire søsknene som gjennom et klesskap forviller seg fra vår vanlige verden og inn i Narnia, lar seg lure av Heksa Hvit. Gode ord og deilig godteri er alt som skal til for å få ham til å forråde søsknene sine. Han blir en quisling. Senere angrer han bittert, men da er det for sent. Nå tilhører han Heksa Hvit, og hun har ikke gode planer for ham. Selv ikke løven Aslan, kongen som minner mistenkelig mye om Jesus, har makt til å slå en strek over fortiden. Den eneste muligheten er at han lar seg ofre i Edmunds sted. Så det gjør han. Det er en forferdelig scene. En hærskere av onde, groteske skikkelser jubler over hans fall. Om ikke du har tid til å se hele filmen: Søk på «Narnia sacrifice scene» på YouTube, og les Luk 18,32-33 på ny etterpå! (Heldigvis blir Aslan levende igjen senere!)

For at Jesu død skal gi mening for oss selv og andre, trenger vi å hente språk fra ulike motivkretser. Tolkningene glir dessuten over i hverandre.

En annerledes-kriger fra krybbe til kors

Den amerikanske katolske presten Robert E. Barron er en god kommunikator. Gjennom videoserien Catholicism har han gitt meg mange aha-opplevelser. (Nå er han blitt biskop.) «Jesus came as a warrior», sier han. Han tar oss med bak juleevangeliets idylliske fasade, og gjør oss oppmerksom på at englekoret som synger for gjeterne på Betlehemsmarken, er en skikkelig hær av soldater, en «stratias» (det militære ordet «strategi» stammer fra «stratias»). Hærføreren deres ligger i en krybbe. Han siterer C. S. Lewis, som sa at Jesus kom til jord på en så lite påtrengende måte i den hensikt å bli ubemerket inn bak fiendes linje.

Når Jesus er ridd inn til sin siste uke i Jerusalem, henter Barron igjen frem det militære språket. Nå er Jesus på vei mot det siste og avgjørende slaget. Motstanden er formidabel. Det er som om alle former for menneskelig synd og dysfunksjonalitet går mot ham. Han omgis av svik, urett og ufattelig brutalitet. Det er som om godheten og fullkommenheten og utstrålingen hans får mørket til å komme frem. Det siste og avgjørende slaget kjemper han på Golgata, ikke med vold, men ved å la alt mørket vaske over seg; ved å ta på seg verdens synd (jfr offer-scenen i Narnia). Jesus blir overveldet av all denne synden. Han blir knust av verdens ondskap. Han dør – ikke tilsynelatende, men virkelig.

Jesus så ut som en taper, men han er slagets vinner. Det blir klart i oppstandelsen. Guds kjærlighet overvinner ondskaper. Guds kjærlighet og tilgivelse oppsluker verdens synd.

«Å drepe Jesus var som å prøve å fjerne løvetann ved å blåse bort frøene.» (Walter Wink: Engaging the Powers, sitert av biskop Øystein Larsen)

Med den vissheten:

God fastelavn! Og god tur på veien gjennom ørkenen, opp mot Jerusalem.

Kathrine Tallaksen Skjerdal

Sokneprest i Høvåg

Kathrine.Tallaksen.Skjerdal@lillesand.kommune.no